

Aloite resursseista ja toimintasuunnitelmasta oppilaille, joilla paljon poissaoloja

Suomenkielinen koulutusjaosto 23.05.2023 § 30

292/12.00.01/2023

Valmistelija: Oppimisen ja hyvinvoinnin tuen palvelupäällikkö Anne Salmela, anne.salmela(at)sipoo.fi, vt. koulutusjohtaja Hannu Ollikainen, hannu.ollikainen(at)sipoo.fi, opetuspäällikkö Riikka Strandström, riikka.strandstrom(at)sipoo.fi

Aloitteen sisältö:

RKP:n valtuustoryhmän ja 21 muuta valtuutetun 20.3.2023 jättämässä valtuustoaloitteessa ehdotettiin, että sivistystoimi tutkii ja raportoi

- miten paljon vakavia ja pitkäaikaisia poissaoloja ja kotona opetusta saavia oppilaita kunnassamme on
- miten Sipoon malli käytännössä toimii ja minkälaisia tuloksia tätä käyttäen saamme.

Aloitteessa toivottiin myös seuraavia asioita

- jos Sipoon malli ei toimi, aloitteen tekijöille ehdotetaan toisia malleja, joita voidaan nopeasti ottaa käyttöön
- selonteko siitä, mitä muita mahdollisuuksia ja tarpeita sivistystoimi näkee, joka tukisi näitä oppilaita matkalla kohti eheää lähiopiskelua

Aloitteeseen liittyvää taustatietoa

1. Sipoolaisten lasten ja nuorten poissaolot

Alla olevassa taulukossa on yhteenveto oppilaista, jotka ovat olleet yli 20 päivää poissa syyslukukaudella 2022. Syyslukukaudella on noin 90 koulupäivää. Tilastoista puuttuvat oppilaat, joilla on PoL 18 § -päätös ja joilla on vain muuta läsnäolopäivä syyslukukaudella 2022.

vuosiluokka	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70->
1	7	0	0	0	0	0
2	10	1	0	0	0	0
3	8	0	0	0	0	0
4	5	2	0	0	1	0
5	19	0	1	0	0	0
6	21	5	0	1	1	0
7	32	2	2	1	1	1
8	34	19	4	4	5	2
9	38	23	13	7	2	2

2. Erityiset opetusjärjestelyt (PoL 18 §)

Perusopetuslain 18 § mukaisesti oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

- 1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;
- 2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai
- 3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Jos oppilaan huoltaja ei ole tehnyt esitystä opiskelun järjestämisestä 1 momentissa tarkoitettulla tai sen nojalla säädetyllä tavalla, on huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

2.1 Erityiset opetusjärjestelyt Sipoossa

Sipoossa erityisistä opetusjärjestelyistä linjataan Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käsikirjassa. Joustoa oppilaan opiskeluun, opettamiseen ja arviointiin voidaan hakea myös PoL 18 § mukaisista erityisistä opetusjärjestelyistä. Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja sen nojalla säädetään, jos se on perusteltua esim. oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä. Järjestelyjä ovat esim. koulupäivän lyhentäminen tai oppilaan vapauttaminen jostakin oppiaineesta tai oppiaineen osasta. Erityisiä opetusjärjestelyjä voidaan toteuttaa kaikilla tuen tasoilla ja järjestelyistä sovitaan huoltajien kanssa. Päätös erityisistä opetusjärjestelyistä edellyttää huoltajan kuulemista.

PoL 18 § mukaisesti tehtävät erityiset opetusjärjestelyt ovat lähtökohtaisesti väliaikaisia järjestelyjä. Opetusjärjestelyjen toimivuutta ja tuen riittävyyttä tulee seurata ja arvioida riittävän usein yhteistyössä oppilaan, huoltajien, koulun ja oppilashuollon kanssa, jotta nähdään onko tuki ollut riittävää ja toimivatko opetusjärjestelyt käytännössä.

2.2 Osittain tai kokonaan muualla kuin koulussa tapahtuva opiskelu Sipoossa

Oppilaan koulupäivää voidaan tarvittaessa lyhentää, jolloin oppilas tekee osan opinnoistaan kotona, yhdessä sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppilas pystyisi mahdollisimman pian palaamaan kouluun ja noudattamaan oman opetusryhmänsä lukujärjestystä. Siksi päätös tehdään määräajaksi. Joissakin tapauksissa oppilas opiskelee tilapäisesti vain kotona.

Yleisen ja tehostetun tuen oppilailla PoL 18 § mukaisista erityisistä opetusjärjestelyistä tehdään aina erillinen hallintopäätös. Päätöksen tekee opetuspäällikkö, korkeintaan kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Päätös perustuu huoltajan hakemukseen, ja oppilaalle laadittuun pedagogiseen arviointiin, jossa on kuvattu erityisten opetusjärjestelyiden tarve ja oppilaalle jo annettu tuki. Pedagogisen arvion liitteeksi tarvitaan aina asiantuntijalausunto. Kun päätös erityisistä opetusjärjestelyistä on tehty, yleisen tai tehostetun tuen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma, jossa kuvataan miten opetus ja opiskelu toteutetaan käytännössä.

Erityisen tuen oppilailla PoL 18 § mukaisista erityisistä opetusjärjestelyistä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Hallintopäätöksen

erityisen tuen tarkistamisesta tekee opetuspäällikkö, korkeintaan kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Päätös perustuu huoltajan hakemukseen, ja oppilaalle laadittuun pedagogiseen selvitykseen, jossa on kuvattu erityisten opetusjärjestelyiden tarve ja oppilaalle jo annettu tuki. Pedagogisen selvityksen liitteeksi tarvitaan aina asiantuntijalausunto. Kun päätös erityisistä opetusjärjestelyistä on tehty, kirjataan oppilaan HOJKSiin, miten opetus ja opiskelu toteutetaan käytännössä.

2.3 PoL 18 § -päätökset Sipoossa lukuvuonna 2022-2023

Yhteensä 43 perusopetuksen oppilaalle on tehty opetuspäällikön toimesta määräaikainen päätös erityisistä opetusjärjestelyistä lukuvuoden 2022-2023 aikana. Joillekin oppilaille on tehty useampi päätös lukuvuoden aikana. Päätöksen syyt vaihtelevat vakavasta sairaudesta (esim. syöpä) psykososiaalisiin syihin (vakavat psyykkiset ongelmat, ahdistuneisuus, motivaation puute, tulehtuneet suhteet koulukavereihin, yksinäisyys). Tämä tarkoittaa, että kaikki oppilaat, joille on tehty päätös erityisistä opetusjärjestelyistä, eivät automaattisesti kuulu oppilasryhmään, jolla on ongelmallisen paljon poissaoloja. Yleensä noin 2-5 tapausta kuuluu vakaviin sairauksiin, kun taas noin 35-38 kuuluu jälkimmäiseen luokkaan.

vuosiluokka	oppilaat, joilla on PoL 18 § -päätös
1	1
2	1
3	-
4	3
5	2
6	7
7	7
8	11
9	10
valmistava opetus	1

Lähes kaikki oppilaat, joille on tehty PoL 18 § -päätös, tarvitsevat lyhennettyjä koulupäiviä ja/tai -viikkoja, jotta oppilas ei kuormittuisi tai stressaantuisi, mikä puolestaan vaikeuttaa tunteiden säätelyä ja voi johtaa tunnepurkauksiin tai ei-toivottuun käyttäytymiseen, aggressiivisuuden lisääntymiseen. PoL 18 § -päätös tarkoittaa turvallisempaa koulupäivää oppilaalle itselleen ja muille opetusryhmän oppilaille.

3. Poissaoloihin puuttuminen

3.1 Koulupoissaolojen ennaltaehkäisy

Poissaoloja ehkäisee koulun yhteisöllinen hyvinvointityö, kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan vastainen työ, kodin ja koulun yhteistyö sekä oppilaiden osallisuutta vahvistava toimintakulttuuri.

3.2 Poissaoloihin puuttuminen Sipoossa lukuvuonna 2022-2023

Olennaista on poissaoloihin puuttuminen mahdollisimman varhain. Sipoon kouluilla on yhteinen toimintamalli poissaolojen seurantaan ja puuttumiseen. Opettaja seuraa ryhmänsä/luokkansa oppilaiden poissaoloja ja keskustelee tarvittaessa oppilaan ja huoltajan kanssa huolta herättävistä poissaoloista. Mikäli poissaolot jatkuvat, käynnistetään yhteistyö opiskeluhuollon kanssa. Mikäli tukitoimet (oppimisen tuki ja yksilökohtainen opiskeluhoito) eivät auta ja poissaolot jatkuvat, tehdään sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus. (Liite 2: Sipoon nykyinen poissaolomalli).

3.3 Poissaoloihin puuttuminen 1.8.2023 alkaen

Perusopetuslain 26 § muutos astuu voimaan 1.8.2023. Opetuksen järjestäjän tulee ennaltaehkäistä perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Sipoossa otetaan tuolloin käyttöön yhdeksän kunnan yhteisessä Sitouttavan kouluyhteisötyön -hankkeessa kehitetty Toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteissa – malli, jossa on kuvattu portaittain poissaolojen seuranta sekä toimenpiteet eri tilanteissa poissaolojen vähentämiseksi ja läsnäolon vahvistamiseksi. Mallin luonnos on liitteenä 3: Luonnos Toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteissa.

3.4 Koulupoissaolojen taustalla olevia syitä

Kun oppilaan poissaolot huolestuttavat, on tärkeää kartoittaa monipuolisesti oppilaan kokonaistilannetta sekä poissaolojen taustatekijöitä ja syitä. Oppilas voi jäädä pois koulusta mm. seuraavista syistä

- pelot, ahdistus, masennus: tarve välttää kouluun liittyviä kielteisiä tunnetiloja tai tilanteita tai oppilaan yleisesti ahdistunut/ masentunut olo
- psykosomaattiset oireet (päänsärky, vatsakipu)
- traumaattiset kokemukset
- kiusaaminen
- yksinäisyys
- oppimisvaikeudet
- vuorokausirytmien häiriöt
- motivaation puute, omaehtoisuus, välinpitämätön asenne koulua kohtaan, koulun ulkopuolinen kaveripiiri, jonka seura houkuttelee enemmän kuin koulunkäynti
- perhetilanne, oppilasta tarvitaan kotona esim. huolehtimaan nuoremmista sisaruksista tai kotitöistä
- sairaudet

Usein poissaolon syyt ovat usein moninaisia ja toisiinsa liittyviä, siksi oppilaan tueksi tarvitaan säännöllistä moniammatillista yhteistyötä.

Koti ja koulu tukevat yhteistyössä oppilaan oppimista ja hyvinvointia. Toimiva vuorovaikutus ja yhteinen ymmärrys oppilaan kokonaistilanteesta on parasta tukea koulunkäynnille.

Myös vanhemmat tarvitsevat tukea, koska lapsen koulua käymättömyys kuormittaa koko perhettä.

3.5 Opetukseen sitomaton henkilöstö Sipoossa

Opetukseen sitomaton henkilöstö, jolla on aikaa kohdata nuoria kouluarjessa, on osoittautunut tarpeelliseksi resurssiksi. Tähän asti hankerahoituksella toteutunut kouluvalmentajatoiminta jatkuu elokuusta 2023 kunnan omalla rahoituksella: yksi valmentaja, jonka työaika jakautuu usealle koululle. Tarvetta olisi saada jokaiseen yläkouluun oma kouluvalmentaja.

Lisäksi Opetus- ja kulttuuriministeriön hankerahoituksella palkataan lukuvuodeksi 2023-2024 kaksi määräaikaista yhteisökasvattajaa, toinen Nikkilän Sydämeen ja toinen Miilille Söderkullaan.

3.6 Tutkimuksen ja käytännön kokemuksen perusteella toimiviksi osoittautuneet opetusjärjestelyt sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukitoimet oppilaalle, jolla on paljon poissaoloja

- 1) Oppilaan opetuksesta vastaavat samat 1–2 opettajaa, jotka ovat paikalla opettamassa jokaisena koulupäivänä.
- 2) Oppilaalla on koulussa oma tukikohta/luokka/opiskelutila, joka on helposti saavutettava: tilaan on helppo löytää, tilaan voi tulla oman aikataulun mukaisesti, tilaan voi tulla välttämättä isommat ihmismäärät ja ruuhkat. Opetusta voidaan järjestää myös koulun ulkopuolisissa tiloissa esim. kirjastossa tai muissa rauhallisemmissa paikoissa.
- 3) Oppilaalle laaditaan oma henkilökohtainen suunnitelma (oppimissuunnitelma tai henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) yhteistyössä perheen ja tukiverkoston kanssa. Suunnitelmassa kuvataan oppilaan konkreettiset tavoitteet ja tukitoimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Toteuttamiskelpoisessa suunnitelmassa varaudutaan myös takapakkeihin ja ymmärretään, että oppilas etenee kohti säännöllisempää koulunkäyntiä pienin askelin. On hyvä sopia ennakkoon, mitä voi tehdä, jos ahdistus käy liian vaikeaksi tunnin tai koulupäivän aikana. Pitkän tähtäimen tavoite on paluu omaan luokkaan.

Suunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti moniammatillisessa yhteistyössä (noin kerran kuukaudessa). Seurantatapaamisissa arvioidaan, onko tuki ollut riittävää, mitkä tukitoimet ovat olleet toimivia, tarvitaanko uusia tukitoimia. Samalla tuodaan esille oppilaan onnistumisia ja edistymistä.
- 4) Oppilaalla on oma lukujärjestys, johon koulupäivien sisältö ja pituus on suunniteltu oppilaan jaksamisen ja muiden erityistarpeiden mukaisesti. Oppilaalla on omat oppimispaketit, joiden avulla hän voi opiskella yhtä tai useampaa oppiainetta kerrallaan koulussa ja kotona. Opintojen etenemiseen on tehty selkeä aikataulutus.
- 5) Joustavat opetusjärjestelyt
 - Eriyttäminen
 - Erityiset painoalueet: Opiskelun erityiset painoalueet muodostetaan opetussuunnitelmassa määritellyistä, oman vuosiluokan keskeisimmistä sisällöistä eli ns. ydinsisällöistä. Erityiset painoalueet helpottavat opintojen etenemistä haastavan elämänvaiheen aikana. Keskittyminen

perusasioihin säästää oppilaan voimavaroja, ja hän jaksaa mahdollisesti kiinnostua muista oppiaineista.

- Vuosiluokkiin sitomaton opetus, eli oman opinto-ohjelman mukaan opiskelu mahdollistaa jouston opintoihin käytettävissä olevan ajan suhteen. Oppilas voi siis edetä joissakin opinnoissa hitaammin kuin vuosiluokittain opiskeltaessa. Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun avulla voidaan välttää jo suoritettujen opintojen raukeaminen, mikä muuten tapahtuu oppilaan jäädessä luokalleen.
- Erityiset opetusjärjestelyt PoL 18 §: Joustoa oppilaan opiskeluun, opettamiseen ja arviointiin voidaan hakea myös erityisistä opetusjärjestelyistä esim. lyhentämällä koulupäivää
- Arviointi: Mikäli oppilaan yksilöllisen suunnitelman mukaiset opinnot etenevät opetussuunnitelman yleisten tavoitteiden mukaisesti, voi oppilas tavoitella hyviä arvosanoja joustavien opetusjärjestelyjen ja monipuolisen arvioinnin avulla

6) Oppilaan on mahdollista saada tukiovetusta, osa-aikaista erityisopetusta, oppilaanohjausta sekä oppilashuollon palveluita.

3.7 Vaihtoehtoisia malleja järjestää opetus oppilaille, joilla on paljon poissaoloja

Klinikkamalli: Resurssiopettajalla on varattuna päivittäin 3x75min opetusta vuosiluokkien 7–9 oppilaille, jotka käyvät epäsäännöllisesti koulua. Resurssiopettaja vastaa yhdessä laaja-alaisen erityisopettajan kanssa oppilaiden pedagogisista asiakirjoista. Tällainen malli on ollut käytössä lukuvuonna 2022-2023 Sipoonjoen yhtenäiskoulussa. Malliin tarvittava resurssi on otettu koululle myönnetystä tuntikehyksestä.

Haavimalli: Oma opettaja ja ohjaaja vuosiluokkien 6–9 oppilaille, jotka käyvät epäsäännöllisesti koulua (luokanopettajamalli siirrettynä yläkouluun). Luokalla opiskelevat oppilaat voivat olla millä tuen tasolla tahansa (erityisen tuen pienluokalla oppilaiden tuen taso pitää olla erityinen tuki, jos kyseessä on oppilaan pääasiallinen opetusryhmä). Tällainen malli on ollut käytössä lukuvuonna 2022-2023 Sipoolahden koulussa. Malliin tarvittava resurssi on otettu koululle myönnetystä tuntikehyksestä.

OTE-malli (Helsinki, yht. 47000 perusopetuksen oppilasta): Helsingissä on viisi Opettaja -ohjaaja – työparia. Opettajat ovat laaja-alaisia erityisopettajia ja ohjaajat ovat lastensuojelun tehostetun perhetyön tekijöitä. Otteen aikana oppilaan koulunkäyntiä tuetaan erilaisilla joustavilla ja yksilöllisillä pedagogisilla ratkaisuilla sekä koulunkäyntiä tukevalla perhetyöllä. Opetus järjestetään alueen kouluissa ryhmämuotoisesti huomioiden jokaisen oppilaan psyykinen vointi.

Turun malli: Opettaja-ohjaaja – työpari vastaa 15 oppilaan opetusryhmästä.

Yhteenveto

Sipoossa otetaan koekäyttöön Klinikkamalli, joka on tarkoitettu niille vuosiluokkien 7-9 tai yhtenäiskoulussa 6-9 oppilaille, jotka käyvät epäsäännöllisesti koulua. Resurssiopettaja vastaa yhdessä laaja-alaisen erityisopettajan kanssa oppilaiden pedagogisista asiakirjoista. Resurssiopettaja, aineenopettajat ja erityisopettajat vastaavat oppilaille laadittavista oppimis-/tehtäväpaketeista, joita oppilas tekee osittain myös kotona. Oppimis-/tehtäväpakettien suorittamisen myötä oppilas saa suoritettua peruskoulun oppimäärän ja hän saavuttaa jatko-opintokelpoisuuden toisen asteen opintoihin hakeutumiseksi.

Klinikkamallia kokeillaan lukuvuoden 2023-2024 aikana Sipoonjoen yhtenäiskoulussa ja Kungsvägens skolanissa. Malliin tarvittava opetustuntiresurssi huomioidaan TA2024:n valmistelussa. Sipoon kunta kerää lisää tietoa oppilaiden poissaoloista lukuvuoden 2023-2024 aikana, jotta voimme paremmin seurata oppilaiden poissaoloja ja selvittää poissaolojen syyt.

Esittelijä	Opetuspäällikkö Strandström Riikka
Ehdotus	Suomenkielinen koulutusjaosto päättää antaa valmistelun mukaisen vastauksen valtuustoaloitteeseen sivistysvaliokunnalle ja edelleen kunnanhallitukselle ja valtuustolle.
Käsittely	
Päätös	Suomenkielinen koulutusjaosto päätti antaa valmistelun mukaisen vastauksen valtuustoaloitteeseen sivistysvaliokunnalle ja edelleen kunnanhallitukselle ja valtuustolle.

Liitteet

- Liite 1 - Aloite - Resurssit ja toimintasuunnitelma oppilaille, joilla on paljon poissaoloja
- Liite 2 - Sipoo koulupoissaolomalli
- Liite 3 - Luonnos - Toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteessa
- Liite 4 - Erityisopetuksen resursointivertailu